

Foto: Roine Karlsson (hägn)

Foto: Hans Ring (hägn)

Rovdjursutredningen: I väg mot målen för varg

Gynnsam bevarandestatus för varg och järv ska uppnås 2024. Om tolv år ska Sverige ha minst 450 vargar. Med nuvarande tillväxt kommer vargstammen att nå den nivån inom några få år. Eftersom det är viktigt att stammen inte växer så fort ska den beskattas av statligt anställda jägare. Det föreslår den statliga rovdjursutredningen, som lade fram sitt slutbetänkande i april.

Rovdjursutredningen behandlar alla de fyra stora rovdjuren, men självfallet är det den konfliktfyllda vargförvaltningen som vållat utredaren Lars-Erik Liljelund störst huvudbry. Han har försökt staka ut en väg framåt som är förenlig med EU:s lagstiftning, samtidigt som man undviker de ökande motsättningar som en för snabbt växande vargstam anses leda till.

Den första faktorn i denna svåra ekvation är att vargen måste uppnå gynnsam bevarandestatus, enligt reglerna i EU:s art- och habitatdirektiv. Det kräver enligt utredaren en stam på minst 450 vargar.

Den andra faktorn är att vår starkt inavlade vargstam måste få ett inflöde av nya gener. Här redovisar utredningen de olika metoder som diskuterats tidigare och de svårigheter och problem som lett till att vare sig flyttning av vuxna vargar eller utsättning av djurparkvalpar hittills kunnat genomföras framgångsrikt.

Utredningen vidhåller trots detta att man i första hand måste försöka åstadkomma den genetiska förstärkningen genom naturlig invandring (vilket även innefattar flyttning av invandrade vargar från renskötselområdet).

Den tror inte på möjligheten att skapa någon sorts ”invandringskorri-

dor” genom renskötselområdet, men understryker samtidigt att 2001 års rovdjurspolitiska beslut innebär att vargetableringar kan tillåtas utanför åretruntmarkerna. Utredningen vill att detta ska bekräftas i det nya mål för rovdjurspolitiken som riksdagen så småningom ska fatta beslut om.

Tre principer för rovdjurspolitiken

Utredningen anser att tre principer ska vara vägledande för rovdjurspolitikens mål:

- rovdjursarterna ska ha gynnsam bevarandestatus.
- de internationella åtaganden Sverige gjort rörande den samiska urbefolkningens rättigheter måste beaktas. (Utredningen är dock mycket vag i fråga om vad dessa åtaganden faktiskt innebär när det gäller rovdjur.)
- hänsyn måste tas till sociala och ekonomiska konsekvenser för landsbygdens näringar och verksamheter. I första hand ska det ske genom ekonomiskt stöd till skadeförebyggande åtgärder. I andra hand, om konsekvenserna regionalt blir särskilt stora, ska målen kunna justeras genom senareläggning eller regional omfördelning.

Foto: Miks-Olof Johansson (hågn)

Foto: SRF:s bildarkiv

ångsam och järv

Utredningen föreslår också att en ny metod för genetisk förstärkning av vargstammen prövas, nämligen så kallad ”soft release”. Det innebär att flyttade vargar hålls en tid i stora hägn. Enligt erfarenheter från Nordamerika minskar det risken för att de vandrar tillbaka till det område där de fångades.

Hur man ska kunna bygga varghägn i Sveriges skogar i ett läge där Naturvårdsverket knappast ens lyckas utverka tillstånd att släppa ut en enstaka flyttad varg diskuterar utredningen inte.

Den tredje faktorn i vargkvationen är behovet av att reglera vargstammens tillväxt. Enligt utredningen är det ”näst intill nödvändigt” att populationen växer och sprider sig i måttlig takt, så att människor hinner vänja sig vid vargens närvaro. Det ger också myndigheter och näringar tid att anpassa sig och vidta skadeförebyggande åtgärder.

ALLTSA BEHÖVS, enligt utredningen, någon form av beståndsreglerande jakt.

För att den ska vara förenlig med art- och habitatdirektivets krav måste det finnas en nationell förvaltningsplan som visar att beskattningen är ett led i arbetet med att uppnå gynnsam bevarandestatus för vargstammen.

För att klara kravet att beskattningen ska ske under strängt kontrollerade

Utredningens förslag i korthet

- Riksdag och regering bör ange ramar och övergripande mål för rovdjurspolitiken. Referensnivåerna (minimiantalen) för de olika arterna bör sedan fastställas av ansvariga myndigheter, inom de ramar som politikerna beslutat om.
- Naturvårdsverket ska även fastställa de länsvisa miniminivåerna för de fyra rovdjursarterna, efter att viltförvaltningsdelegationerna och Sametinget fått yttra sig. Detta innebär att de tre regionala samverkansråden, för de respektive rovdjursförvaltningsområdena, i princip blir utan inflytande över rovdjursförvaltningen.
- När myndigheterna fastställer gynnsam bevarandestatus bör man utgå från utredningens delbetänkande och remissvaren på detta. Delbetänkandets förslag till referensnivåer var minst 1 200 lodjur, 850 järvar, 1 800 björnar och 450 vargar i Sverige.
- För järv och varg bör gynnsam bevarandestatus vara återställd senast år 2024. Utredningen bedömer att lodjur och björn har gynnsam bevarandestatus i dag.
- För att vargstammen inte ska växa för snabbt krävs beståndsreglering genom jakt. Så länge vargen inte har gynnsam bevarandestatus ska jakten skötas av personer som anställs av länsstyrelserna. Detta för att uppfylla EU-lagstiftningens krav att jakten ska ske under strängt kontrollerade former.
- Läns viltförvaltningsdelegationer ska ses över vad gäller beslutskompetens, ansvar och arbetsuppgifter. Utredningen uppmärksammar en rad oklarheter och problem med delegationernas arbete, bland annat att jägarintresset är överrepresenterat.
- Ansträngningarna för att minska inaveln i den svenska vargstammen måste fortsätta. I första hand ska det ske genom att naturlig invandring underlättas. Det innefattar även så kallad assisterad invandring, det vill säga flyttning av vargar från renskötselområdet.
- Så kallad ”soft release” bör prövas. Det innebär att flyttade vargar hålls en tid i hägn för att minska risken att de vandrar tillbaka till fångstplatsen.
- Ett nytt rovdjurspolitiskt mål bör bekräfta 2001 års rovdjurspolitiska beslut, som innebär att vargetableringar kan tillåtas i renskötselområdet utanför åretruntmarkerna.
- Utredningen diskuterar den illegala jakten på rovdjur och konstaterar att den snarare ökar än minskar, men lägger inga förslag till åtgärder för att bryta denna trend.
- Arbetet för att förebygga rovdjursskador bör utökas. Så kallade akutgrupper, som kan rycka in när problem uppstår, bör inrättas i fler län än de som hittills framgångsrikt prövat detta. Ersättningssystemet bör ses över, beloppen höjas i vissa fall och de statliga anslagen för förebyggande arbete ökas.
- En utredning för att se över jaktlagstiftningen bör tillsättas.

- förhållanden föreslår utredningen att den inte genomförs som licensjakt, där alla som har jakträtt får delta. Istället ska vargstammen, så länge den inte har gynnsam bevarandestatus, beskattas av jägare som är anställda av länsstyrelserna.

KANSKE KAN MAN SÄGA att hela denna konstruktion är en konsekvens av att utredaren kommit till insikt om att gynnsam bevarandestatus är ett begrepp som man inte kan kompromissa med hur som helst. Av utredarens delbetänkande, som kom förra våren, kan man nämligen utläsa att han ursprungligen tänkte hantera saken på ett annat sätt.

I delbetänkandet redovisade utredaren sina bedömningar av hur stora stammarna av rovdjuren måste vara för att art- och habitatdirektivets krav på gynnsam bevarandestatus ska vara uppfyllt. De mål – så kallade referensvärden – som föreslogs var 1 200 lodjur, 850 järvar, 1 800 björnar och 450 vargar.

Samtidigt aviserade utredaren att de föreslagna målen skulle kunna sänkas i det fortsatta utredningsarbetet. ”I det kortare och därmed mer överskådliga tidsperspektivet behöver inte nödvändigtvis målen sättas på samma nivå som gynnsam bevarandestatus”, skrev Lars-Erik Liljelund i delbetänkandet.

”Slutbetänkandet visar att utredaren tagit till sig naturvårdens argument”

De socio-ekonomiska aspekterna, exempelvis bristande acceptans och risken för skador på tamdjur, skulle alltså kunna sänka referensnivåerna. Under arbetet med slutbetänkandet har utredaren pressats hårt av bland annat jägarnas och markägarnas organisationer att göra sådana avvägningar.

ROVDJURSFÖRENINGENS EXPERT i utredningen, Ann Dahlerus, har liksom andra representanter för naturvårdsintresset argumenterat intensivt för en annan hållning på denna punkt. EU-rätten ger inte något utrymme för att kompromissa med vad som är gynnsam bevarandestatus för en art. Det ska avgöras på biologiska och vetenskapliga grunder.

Slutbetänkandet visar, att Liljelund tagit till sig naturvårdens argument. Utredningens analys av rättsläget är helt i linje med den som naturvårdsorganisationerna gör, och några nya målnivåer eller referensvärden föreslås inte. Delbetänkandets förslag till referensnivåer ligger alltså fast i slutbetänkandet.

Istället laborerar utredaren med tiden för hur lång tid det får ta att nå målet. Både för varg och järv föreslås att referensnivåerna ska nås till år 2024. I vargens fall är skälen de som nämnts ovan.

När det gäller järven vill man att stammen ska öka genom att spridningen i skogslandet fortsätter, för att på så sätt undvika ökande problem för rennäringen.

ROGER OLSSON

Rovdjursföreningen om utredningen: Bättre rovdjurspolitik än i dag, men nivåerna för alla fyra rovdjuren är otillräckliga och livskraft uppfylls inte för vargen.

 Om regeringen genomför rovdjursutredningens förslag skulle vi enligt SRF:s bedömning få en bättre rovdjurspolitik än den vi har i dag. Men det finns också anledning att vara kritisk till utredningens slutsatser och förslag på många punkter.

 Föreningen kan se fördelar med utredningens förslag att förvaltningsbeslut om rovdjursstammarnas storlek ska flyttas ned till myndighetsnivå, inom de övergripande mål som riksdagen bestämmer. Samtidigt innebär en sådan ordning risker. Den förutsätter att myndigheterna förmår agera rakryggat och inte falla undan för påtryckningar från något håll.

 Det är också bra att utredningen markerar att vargstammen måste tillåtas växa från dagens nivå, även om en referensnivå på 450 vargar enligt föreningens uppfattning är alldeles för låg. Att utredningen hamnat på den nivån beror på att den inte förmått leva upp till sin egen uttalade ambitionsnivå – nämligen att bedömningarna av rovdjurens bevarandestatus ska bygga på biologisk kunskap och bästa tillgängliga vetenskap.

 När det gäller vargen kom en internationell expertgrupp (som arbetade på utredningens uppdrag) fram till att en svensk-norsk vargstam på 500 individer kan vara livskraftig, om den har fritt genetiskt utbyte med en finsk-karelsk stam på minst 2 500 djur. Den förutsättningen är dock på inget sätt uppfyllt.

 På samma sätt utgick utredningens delbetänkande från att de svenska stammarna av järv och lo inte är genetiskt isolerade. Det vetenskapliga stödet för det antagandet är svagt. Om man utgår från att det inte sker ett fritt inflöde av gener till de svenska järv- och lostammarna blir de referensvärden som utredningen föreslår otillräckliga.

 Också det föreslagna referensvärdet för björn är för lågt om man utgår från de beräkningsprinciper som utredningen säger ska användas.

 Med den grad av isolering vargstammen har i dag behövs minst 1 250 vargar i Sverige för att nå gynnsam bevarandestatus. Vi måste komma till rätta med den rådande isoleringen av vargstammen till Mellansverige. Därför är det bra att utredningen lyfter fram 2001 års rovdjurspolitiska beslut, som öppnar för vargetableringar i renskötselområdet utanför ärentruntmarkerna. I praktiken har det beslutet inte tillämpats, utan skydds jakt beviljas närmast rutinmässigt på alla vargar som upptäcks i renskötselområdet.

 Rovdjursföreningen kommer formellt att lämna sina synpunkter på utredningen i ett remissvar i början av juli.

ROGER OLSSON